

# vjetrovi nad provincijalnim gradom

(remake)

josip cvenić

O vremenu više nitko nije vodio brigu, ako je bilo sunčano građani bi se okupljali na trgu ili šetali jednom jedinom ulicom: od istoka ka zapadu, ako je pak bilo kišovito i hladno građani bi se sastajali u kavanama: gradskoj ili pri robnoj kući. Nedjeljom oko podne bilo bi najveselije, čavrljali bi kao vrpaci, smijali se kao bezbrižna djeca, sve dok ne bi došlo vrijeme za nedjeljni ručak, tada bi jedina ulica i jedini trg ostali pusti i prazni u tišini. Nastupilo bi nedjeljno poslijepodne, svečano kao poslije nuklearnog udara. Vrijeme uopće ne bi postojalo, jedina ulica od istoka prema zapadu postala bi linija bez početka i kraja. Sve bi bilo zatvoreno. Samo jedna mala kavana bila bi otvorena za nekoliko beskućnika koji bi kunjali, sanjali i pili bez imalo buke i galame. Bezvremeno nedjeljno poslijepodne imalo bi svoje tajne, iako prazno bilo bi otvoreno za sve zalutale, ali opasno svojom dosadom i tišinom za one koji su isto to osjećali u sebi. Taj sudar doživljavao je »kao da će mu se glava raskoliti« + upravo Rafael Kukec, akademski slikar bez stalnog zaposlenja. Sjedio je u toj jednoj jedinog otvorenoj kavani i sve do predvečerja, gledajući u zatamljeno kavansko staklo i u njemu sebe i kroz sebe, kao i to staklo i on u staklu što je gledalo njega.

Dočekao je veće i nove šetače. Građani su izlazili poslije prvorenog ručka na ulicu i promenadu da guguću zajedno, guraju se i premeštaju s mjesta na mjesto, s čoška na čošak. Pokrenuli bi i automobile i motocikle, stvarali gužvu i od nedjeljno poslijepodnevne dosade i tišine ne bi više bilo tišine.

Rafael Kukec, čiji je otac također bio akademski slikar u ovom istom gradu u kojem je i umro, i sam se oteo od male kavane da prošeta istim ulicama kojim je šetao i njegov otac. Gledao je prljave kuće i ulicu, osjećao smrad i smog, gledao osakaćena drveća i parkove čudio se gadnim prizorima potpomognutim pritiskom oblaka koji su se zatvorili u jednu ogromnu tablu nad njim, a već ga je pritiskala jedna tabla pod njim, panonska ravnica. Gledao je i čudio se Rafael Kukec kako je mogao njegov otac da slika tako čiste svijetle i svečane vedute i pejsaže istog tog grada, s istim njegovim, po krvi i genima, očima. Izgubio je mir i vjeru u Nešto već poodavno, jedino se još skel-let u njemu klatio tim gradom.

Kiša bi ga po licu prskala i on bi žmirkao od kapljica, ali i od dima i smoga što ga štípa-hu za služokožu. Hodao je do trga na zapadu gdje ulica završava, došao je sve do crkve koja se uzdizala poput okomite batine poduprte između dvije table: oblačnog neba i ravnice. Iz crkve su ljudi izlazili svečano, a svaki od njih imao je u sebi crva, hiljadugodišnjeg crva sumnje u čovjeka, kojeg je hranila crkva, sada već u jednu debelu moćnu zmiju. Ulaze i izlaze ljudi iz crkava milenijumima, nada u pobjedu nad konačnošću, u pobjedu za vječnom dosadom, stalno je rasla, a Rafaelu Kukecu sve se to smučilo, on bi najradije te ljude istukao šibom po turu kao malu djecu, ali njihovi veseli glasići, pa i tihi smjehovi, savladali bi ga i on bi ih ostavio u vlastitim zabavištima na klackalicama i toboganima vremena.

Okrenuo se od svega toga i pošao nazad po kiši i kroz maglu, ljut na sebe, gledajući put ka kolodvoru želeći nekamo odmagliti. Oko njega je već bila gužva, morao je paziti na automobile, autobuse, šetače.

»Prokleti provincijski grad. Kada je njegov otac šetao ovim istim ulicama cinkao je samo konjski tramvaj: cin-klop, cin-klop, cin-cin, klop-klop; pričao mu je otac kako je mirno mo-

gao šetati i pričati s oficirima kraljevske voj-ske, šepuriti se pred njihovim ženama. A sada, on crkava po toj magli i smogu, spašava se da ne bude pregažen u istom tom provincijskom metežu«.

Hodao je Rafael Kukec, hodao evo tko zna koliko puta i pored gradskih spomenika, pored šest umjetnika i jednog revolucionara i nije mu bilo jasno kako grad toliko brine za mrtve i tko zna kakve muzičare, pisce i slikare (tu je njegov otac sa svojim čistim i svetim vedutama i pejsažima ovog provincijskog blatnog grada), a njega živog, od krvi i mesa već tankih nerava, glavnog i napuštenog nitko i ne vidi. Njegove slike pljesnive po čoškovima gazdaričine šupe. Jedino gradske djevojke iz samilosti, valjda, pričaju s njim o njegovoj umjetnosti.

Zavukao se ponovo Rafael Kukec u kavana da osuši glavu i da se ugrije. Gledao je opet šetače i gužvu, galamu i dosadu. Popio je desetak konjaka i popuštao kutiju cigareta, prebrogao u sebi sve gluposti ovog grada i opet slušao čavrljanje vrabaca.

»Eno gde! Ono ide stari Hampelman!«

Rafaelu Kukecu je stari Hampelman važio kao živi dokaz prsta sudbine, morao je taj doživjeti duboku starost da što duže opominje svetinu sa svojim »slučajem«, i sudbina je u tome uživala.

A priča je bila obična i loša kao holivudski scenario. Hampelman je kao radnik na željeznici činio sve samo da mu sin jednac završi škole, odricao se vlastitog života sve te godine, samo da njegov sin bude doktor. A onda se u cijeli taj plan uplela jedan razvratna ženska, zavrtila doktorski um i zatim ga ostavila otišavši s jednim običnim rokerom. Mladi Hampelman je tada sjeo u svoj skupi auto i raspalio njim punom brzinom u stoljetnu platanu pored puta. Odbjegla ženska tada je shvatila koliko je voljela doktora i popila je punu šaku tableta za spavanje iako je bila u blaženom stanju, po računu je se reklo s rokerom, no to sve nije mogla izdržati majka Hampelman i njoj se srce raspuklo. Od tada se stari otac Hampelman vuče kao živi svjedok volje sudbine. To je samo jedan od života, mislio je Rafael Kukec koji se odigrao po nepisanom scenariju, mogao završiti i bolje, ali to ionako nije sve skupa važno. Na televizoru u kavani odigrao se neki drugih drugi film, no Kukecu je bilo dosta sasvim »filmova« i on izade iz kavane i skrene kući.

U zgradi gdje je bio podstanar ulaz je bio razbijen i prljav, s mnoštvom grafita po zidovima. Lift nije bio ispravan i on krene pješice na sedmi kat. Hodnici su bili prazni, ali vonjali su po kuhanju, po ostavi, po cipelama. Svaka vrata su skrivala izvore nekih zvukova i glasova, ona su mu uvijek bila tajnovita i mistična. Nije poznavao niti jednog čovjeka iz zgrade i da nije bilo različitih mirisa sve bi mu to bilo isto i jednolično. Penjao se Kukec na sedmi kat a činilo mu se kao da se kreće danteovim paklom.

U njegovoj sobi također je smrdilo njemu stranim gazdaričnim smradom. On se ipak bacio na krevet. Htio se bar malo odmoriti, ali kao da su se glasovi, muzika i lupanje iz svih stanova pomješali u njegovoj glavi. Nije mogao taj košmar da izdrži i on se sjurio opet dolje na kišu. Prolazio je pored galerije likovnih

umjetnosti ugledao svijetlo i odlučio ući. Galerija je bila prazna. Hodao je Kukec ispred slika nekog njemu nepoznatog slikara, koje su bile natprane bojom, šarene, izlomljenih linija i ploha, ali crkvena tišina, mir i toplina galerije prisile ga da se spusti u fotelju i namjenjenu umornom gledaocu umjetnosti. On je opustio svoje mišice, a i nervi su mu prestali titrati, zaspao je utren. Probudila ga je domarka neprepoznajući ga, već ga grdeći; kako je ušao bez dozvole, istjera van. On je još bio bunovan, nije mogao da se tjera s jednim običnim babom, kako je on akademski slikar i da to ne može samo tako, da je njegov otac bio u osnivačkom odboru ove iste galerije, a njega izbacuju van kao zadnjeg klošara. »Sve je to izgleda nevažno ovom dosadnom provincijskom gradu. Zar još netko brine o umjetnosti i umjetniku. Važno je da se nabave što jeftinije svinjske polovice da se izčereće i spreme u duboke zamrzivače. Važno je da se dobro najede i napije, što teže hrane i pića, pa da se može duboko spavati, spavati, ubiti vrijeme i dosadu«.

Gadio se Kukecu ovaj grad i ljudi, često je pomišljao da skrati te jednolične dane smrću. Grob je savršenstvo mira i dosade i treba ga što prije steći. Jer on je volio ljude, društvo, ali nije mogao nikako da shvati da njihovi smjehovi, čavrljanje, jelo, piće, ženske opet ne dovode do dosade i praznine. Iako je sve to prošao i probao čini mu se kao da nigdje nije bio, kao da nije ni živio. I kada je banuo kod prijatelja slikara u atelje, ovaj ga nije pustio jer je imao žensku, a kroz vrata ga je zapuhnuo miris marihuane i vina. »Da li to i njemu treba? Treba li se opijati? Treba. Pa on to čini cijeli dan, a i onaj prošli, pa i pretprošli i tko zna od kada. Opijao se konjakom, cigaretama i aspirinom. Opijumom i ženkama čini se jedino je još moguće da se izdrži sivilo i dosada, pritisak u glavi i u udovima«.

Udovi su nosili Rafaela Kukeca ulicom kroz smog i kišu sve do gradske bolnice, do odjela traumatologije gdje stalno dovode osakaćene i krvave, direktno iz saobraćaja, gledao je Kukec te izubijane ljude kako ih nose na rezanje i krpanje, čudio se prizoru koji bijaše kao poslije bitke. Odmah blizu bijaše i odjel patologije čiji su prozori nekako zelenkasto osvijetljeni, sve je bilo otužno i mistično.

Nastavio je Kukec hodati dalje ulicom sve do predgrada u noć. Hodao je cestom bez mješine, samo pokoje vozilo bušilo bi svjetlošću kroz crninu. Više mu se sviđala noć bez svjetla, jer mu se činilo kao da hoda po vlastitim platnima, jer on je slikao samo crnom bojom. Sada je osjećao da je dosego želeno; hodao je po vlastitoj slici. On je bio u slici, slika je bila u njemu. Sve je, zapravo, bilo u slici, cijeli taj prljavi provincijski grad, svi dosadni ljudi-vrpaci, konjak iz smrdljive kavane, sva tajnovita vrata zgrada, sve ženke, sakati i krvavi vozači, svi mirisi, zvukovi i boje, sve se stopilo u crninu, svi su bili Jedno.

Drugoga jutra Kukčevo tijelo prebačeno je na odjel patologije, ne bi li našli nekoga tko bi ga mogao identificirati.

+ Miroslav Krleža: Hiljadu i jedna smrt, pripovjetka. Vjetrovi nad provincijalnim gradom, str. 239., Oslobođenje, Sarajevo, 1973.



jasmina stojanović